

Népmozgalom, 2009. január–december

A tartalomból

- 1 Összefoglaló
- 2 Házasságkötés, válás
- 3 Születés, terhességmegszakítás
- 4 Halálozás
- 4 Belföldi és nemzetközi vándorlás
- 5 Természetes és tényleges szaporodás, fogyás

Összefoglaló

2010. január 1-jén az ország népességének lélekszáma 10 millió 13 ezer fő volt, 18 ezerrel kevesebb, mint egy évvel korábban. A népességszámot meghatározó népmozgalmi folyamatok közül csökkent a születések, kismértékben emelkedett a halálozások száma, a nemzetközi vándorlás pozitív egyenlege pedig alig maradt el az egy évvel korábitól. Az előzetes adatok szerint 2009-ben 96 450 gyermek született, 130 350 lakos hunyt el, a nemzetközi vándorlásból adódó többlet 15 900 fő volt.

1. tábla

Fontosabb népmozgalmi események

Népmozgalmi esemény	1990	2008	2009 ⁺)	2009 ⁺)/2008 2008 = 100,0
Élveszületés	125 679	99 149	96 450	97,3
Halálozás	145 660	130 027	130 350	100,2
Csecsemőhalálozás	1 863	553	495	89,5
Házasságkötés	66 405	40 105	36 750	91,6
Válás	24 888	25 155	23 800	94,6
Terhességmegszakítás	90 394	44 089	43 200	98,0
Természetes fogyás	-19 981	-30 878	-33 900	109,8
Tényleges fogyás	-1 670	-14 426	-18 000	124,8

+) Előzetes, részben becslött adatok.

A születések száma 2,7 százalékkal csökkent, ez az előző évinél mintegy 2700-zal kevesebb újszülöttet jelentett. A 2009. évi 96 450 fős születésszám az elmúlt öt évben a legalacsonyabb volt, és lényegében beleillik abba

az évtizedes trendbe, amit a születések ingadozásokkal tarkított alacsony szintje és a tartósan 100 000 alatti születésszám jellemez.

A halálozások 130 350 fős száma közel 330-cal haladta meg az egy évvel korábit, ez 0,2 százalékos emelkedést jelent. A halálozások számának több mint másfél évtizede tartó, alapvetően mérséklődő irányzata az utóbbi években lelassult, a 2009. évi adatok alapján pedig megtorpanni látszik. A folyamat fokozatosan előregedő népesség-összetétel mellett zajlik, így a halálozások számának további csökkenéséhez a halandóság javulása és a várható élettartam további emelkedése szükséges. Míg a születésszám több mint egy évtizede nem éri el az évenkénti 100 000-et, a halálozások száma a javuló trend ellenére sem tudott 130 000 alá esni, így a természetes fogyás mértéke az elmúlt másfél évtizedben folyamatosan meghaladta az évi 30 000 főt. 2009-ben folytatódott a csecsemőhalálozás javuló irányzata: az ezer újszülöttre számított 5,1-es arányszám az eddig mért legalacsonyabb érték.

A házasságkötések számának csökkenő irányzata 2009-ben is folytatódott. Bár az ezredfordulót követő években inkább csak alacsony szinten ingadozott, illetve stagnált, az elmúlt három évben már jelentősen visszaesett. A 2009. évi 36 750 házasságkötés az előző évihez viszonyítva is újabb 8,4 százalékos csökkenést, mintegy 3350-nel kevesebb házasságkötést jelent.

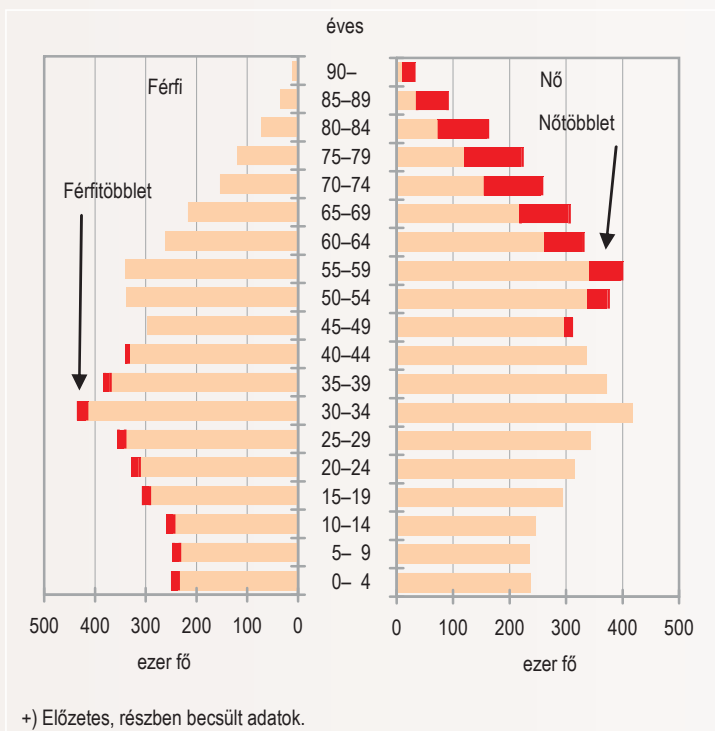
A válások évenkénti száma az elmúlt tíz évben 24–25 ezer körül ingadozott, az utóbbi években viszont lassan, de folyamatosan emelkedett. A 2009-ben kimondott 23 800 válás azonban jelentősen, mintegy 1350-nel, azaz 5,4 százalékkal kevesebb, mint 2008-ban volt. Ez az elmúlt 13 év legalacsonyabb értéke. A válások abszolút számának évenkénti változásánál azt is figyelembe kell venni, hogy azok egyre kevesebb házasságkötésre, illetve házasságban élő párra vonatkoznak.

A születésszám csökkenése és a halálozások mérsékelt emelkedése felgyorsította a népesség természetes fogyásának ütemét. A születések és halálozások egyenlegeként 2009-ben 33 900 fő volt a népesség természetes fogyása, ez csaknem 10 százalékkal magasabb a 2008. évinél. A nemzetközi vándorlás hosszabb ideje fennálló pozitív egyenlege csak mérsékelni tudja a természetes fogyásból adódó népességszám-csökkenést. A 2009. évi, 15 900 főnyi nemzetközi vándorlási nyereség 550-nel, mintegy 3,4 százalékkal maradt el az egy évvel korábitól. A nagyobb mértékű természetes fogyás és az előző évinél mérsékeltebb vándorlási többlet következményeként a 2008. évi 14 ezerrel szemben 2009-ben 18 ezer fővel csökkent a népesség lélekszáma. A tényleges fogyás növekedése 85 százalékban a születésszám csökkenéséből, illetve a halálozások mérsékelt emelkedéséből adódott, 15 százalékban pedig a korábitól elmaradó bevándorlási többlet eredménye.

A népesség életkor szerinti összetételében folytatódott a már hosszabb idő óta tapasztalt szerkezeti változások. Felgyorsult a népesség előregedési folyamata. A 60 éves és idősebb lakosok száma és aránya először 1992-ben haladta meg a 0–14 éves, gyermekkorú népességét, 2005-ben viszont már a 65 évesek és ennél idősebbek is többen voltak, mint a gyermekkorúak. 2010. január 1-jén 100 gyermekkorú lakosra közel 113 időskorú, legalább 65 éves lakos jutott.

1. ábra

A népesség nem és korcsoport szerint, 2010. január 1.+)

Házasságkötés, válás

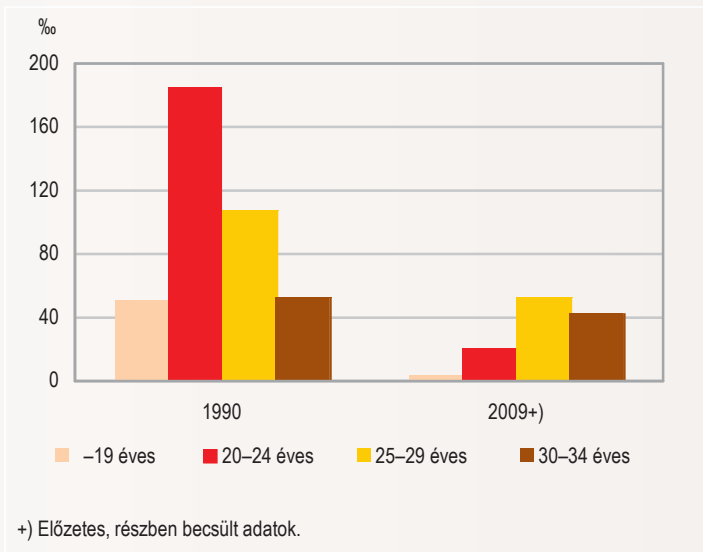
A házasságkötések száma régóta csökkenő irányzatot mutat, az ezredforduló követő években regisztrált 44–46 ezerrel szemben az 1970-es években még ennek több mint kétszerese, évi 90–100 ezer volt a jellemző. Különösen feltűnő a visszaesés mértéke, ha figyelembe vesszük, hogy az 1970-es években a Ratkó-korszakban született nemzedékek tagjai kötöttek nagy számban házasságot, az ezredforduló éveitől pedig az ő gyermekeik ugyancsak nagy létszámú korosztálya lépett házassági korbába. A 2009. évi 36 750 házasságkötés 8,4 százalékkal alatta marad az előző évinek, és – az első világháború időszakától eltekintve – a legalacsonyabb adat a népszámítási statisztika több mint 130 éves történetében. A házasságra lépők életkora az ezredforduló adatahoz viszonyítva átlagosan több mint három évvel magasabb. Tizenéves nőket csak elvétve találunk a házasulandók között, az 1970-es évekre jellemző 21–22 évről pedig a 20-as évek végére toldott az először házasságra lépő hölgyek átlagos életkora. A férfiaknál hasonló jelenség figyelhető meg, de közülük jelenleg a 30-as évek első felében járók kötnek leggyakrabban házasságot. A házasságkötések számának csökkenése főleg a 20–24 éves fiatalok megváltozott demográfiai magatartásával függ össze, de 2009-ben az 50 év alatti férfiak és nők valamennyi korcsoportjában visszaesés történt az előző évhez képest. Jelentősebb emelkedés csak az 50 évesnél idősebb korosztályok esetében tapasztalható, de arányuk az összes házasságra lépő párok körében alacsony. Úgy tűnik, hogy a 20-as éveiben elmaradó házasságkötést egyre kevesebb, 30-as, 40-es életkorába lépő pótolja. Feltehető, hogy e jelenséget a halogató magatartás mellett a házasságon alapuló párkapcsolattal szembeni tartózkodás is befolyásolja.

2009. július 1-től a családi állapot új kategóriával, a bejegyzett élettársi kapcsolattal bővült.¹ Az év második felében 66 bejegyzett élettársi kapcsolatot létesítettek. Közülük 48 férfi- és 18 női pár volt. Az ilyen párkapcsolatban élők 50 százaléka budapesti lakos. A férfiak átlagosan 44 évesen, a nők 37 évesen kötötték párkapcsolatukat. A férfitársnerek között átlagosan 9,1 év, a nőknél 4,9 év volt a korkülönbség.

¹ 2009. július 1-jén lépett hatályba a bejegyzett élettársi kapcsolatokról szóló 2009. évi XXIX. törvény, amely szabályozza az azonos nemű személyek közötti kapcsolat létesítését, megszűnését.

2. ábra

Ezer megfelelő korú nem házas nőre jutó házasságkötés

A 2009-ben bíróság által kimondott 23 800 válás számszerűen 1350-nel, azaz 5,4 százalékkal kevesebb, mint egy évvel korábban. Az elmúlt évtizedben magas szinten stagnáló és 2004 óta emelkedő számú válásokhoz képest a 2009. évi csökkenés figyelemre méltó. A házasságok stabilitásában mutatkozó javulás azonban kisebb mértékű, ha a válásokat az ennél is jelentősebb mértékben csökkenő házasságkötések számához vagy a házasságban élők egyre mérséklődő arányához viszonyítjuk. Az elvált nők korösszetételét tekintve lassú eltolódás figyelhető meg az idősebb korosztályok felé. Igaz, továbbra is a 20–34 évesek körében a leggyakoribb a válás, ám ennek mértéke az elmúlt néhány évben csökkent. A 35–44 éves nők korcsoportjában viszont 2009-ben nem mérséklődött, hanem azonos szinten maradt a válások gyakorisága. Az elváltak magasabb életkora minden bizonnyal összefügg a házasulók átlagos életkorának emelkedésével, de utalás egyben arra is, hogy a hosszabb ideje fennálló házasságok veszélyeztetettsége is növekszik.

Változatlanul jóval több házasság szűnik meg válás és özvegyülés miatt, mint amennyi új létrejön házasságkötés révén. Az előbbiek száma 2009-ben mintegy 72 350, az utóbbiaké csak 36 750 volt. Ez azt jelenti, hogy 100 házasságkötésre csaknem kétszer annyi, vagyis 197 házasságmegszűnés jutott. 1990-ben e mutató értéke 135 volt, az 1970-es években pedig a házasságok mérlege még pozitívnak mutatkozott.

2. tábla

Házasságkötés és -megszűnés

Megnevezés	1990	2000	2008	2009 ⁺⁾
Házasságkötés	66 405	48 110	40 105	36 750
Megszűnt házasság	89 817	79 685	73 696	72 350
halál következtében	64 929	55 698	48 541	48 550
válás következtében	24 888	23 987	25 155	23 800

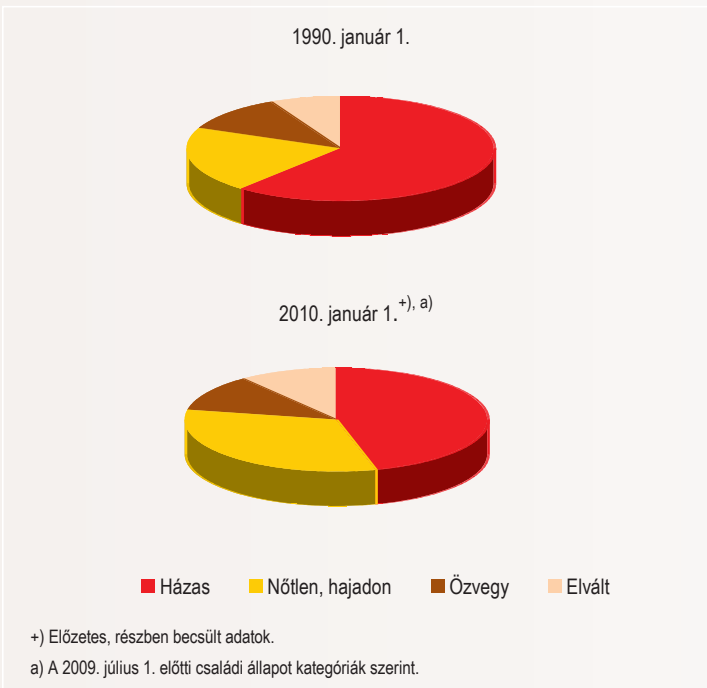
+) Előzetes, részben becslési adatok.

Ezek a kedvezőtlen folyamatok jelentősen módosították a népesség családi állapot szerinti összetételét. 1990 óta a házas népesség részaránya számottevően, 61,2-ről 45,8 százalékra csökkent, ezzel párhuzamosan 20,3-ről 32,3 százalékra emelkedett a nőtlenek, illetve hajadonok és 7,4-ről

10,7 százalékra nőtt az elváltak aránya. A 15 éves és idősebb népesség körében a házasok 2004 óta kisebbségben vannak.

3. ábra

A 15 éves és idősebb népesség családi állapot szerint

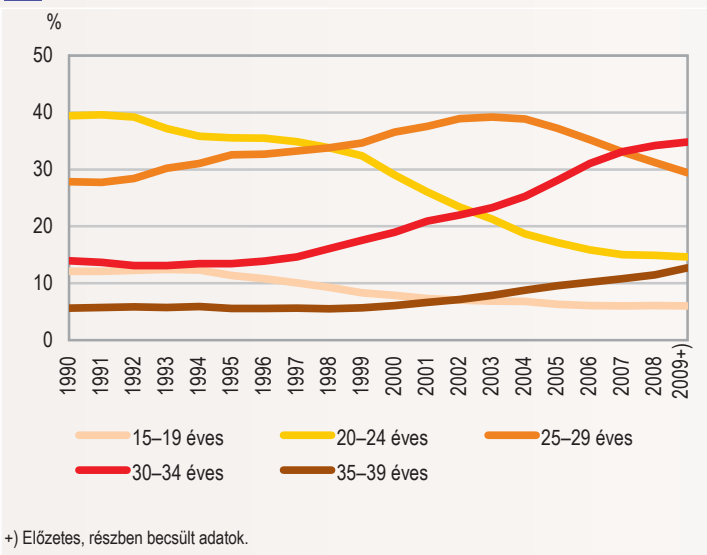

Születés, terhességmegszakítás

A születések száma 1998-ban esett először százezer alá, és azóta sem érte el ezt a szintet. A 2003. évi mélypontot követően lassú emelkedés volt észlelhető, ami 2007-ben megállt, majd 2008-ban a folyamat ismét növekedésbe fordult. A születések 2009. évi száma 96 450, közel 2700-zal, azaz 2,7 százalékkal kevesebb, mint az előző évi, és 2004 óta a legalacsonyabb érték. A szülő nők egyes korcsoportjait tekintve, a 35 évesnél fiatalabbak valamennyi korcsoportjában csökkent a gyermekvállalás gyakorisága, a 35 éves és idősebb korosztályok esetében kismértékű emelkedés mutatkozott.

4. ábra

Egyes női korcsoportok részesedése az összes születésszámból

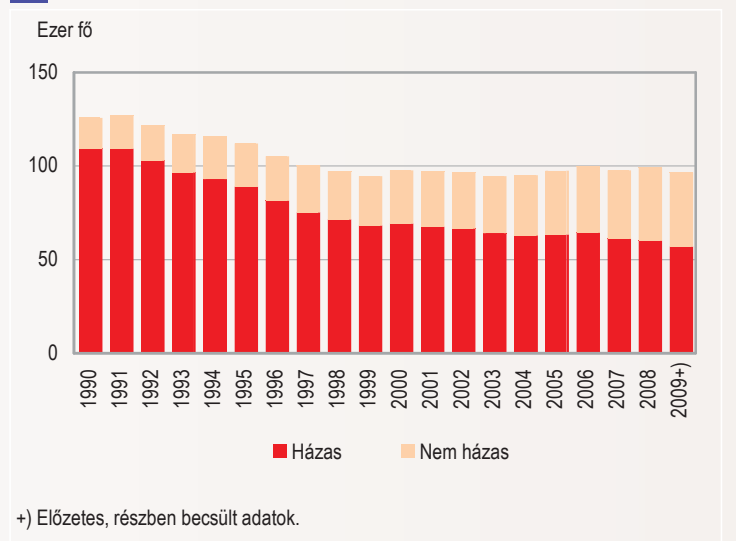

A korábbi trendekkel összehasonlítva egyre inkább kitolódik az az életkor, amelyben a termékenység még emelkedő irányzatú. 2009-ben a 25–29 éves nők termékenysége csökkent a legjelentősebb mértékben, 4,8 százalékkal, ezzel együtt a 30–34 éves korosztály termékenységének több mint egy évtizede tartó lassú, de folyamatos emelkedése is megtorpant. Ez utóbbi magas létszámú nemzedékek (1975–1979-ben születettek) a 2009. évi összes születésszám több mint egyharmadát adták, ezért termékenységi magatartásuk változása fontos szerepet játszik az évenkénti születésszám alakulásában.

Az éves születésszám fontos tényezője a házas és nem házas termékenység alakulása. A házasságkötések számának csökkenése és ezzel párhuzamosan a tartós együttélés térnyerése mellett érthető, hogy a születésszám 2009. évi visszaesése kizárólag a házasságból született gyermekek számának csökkenéséből eredt, miközben a házasságon kívüli születések száma és aránya tovább emelkedett. 2009-ben az újszülöttek 40,8 százaléka házasságon kívül jött világra, ami a hivatalos népmozgalmi statisztika történetében az eddigi legmagasabb hányad. Ez az arány 1990 óta több mint háromszorosára, 1980-hoz viszonyítva öt és félszeresére emelkedett. A házasságon kívüli születések expanziója szorosan összefügg az a tényvel, hogy a szülőképes korú női népességben belül is erősen emelkedett a hajadon családi állapotúak és az élettársi kapcsolatban élők hányada, ugyanakkor számottevően visszaesett a házasoké. Az éves születésszám szempontjából azért fontos a házasságban élő nők arányának alakulása, mert termékenységük több mint kétszerese a nem házasokénak.

5. ábra

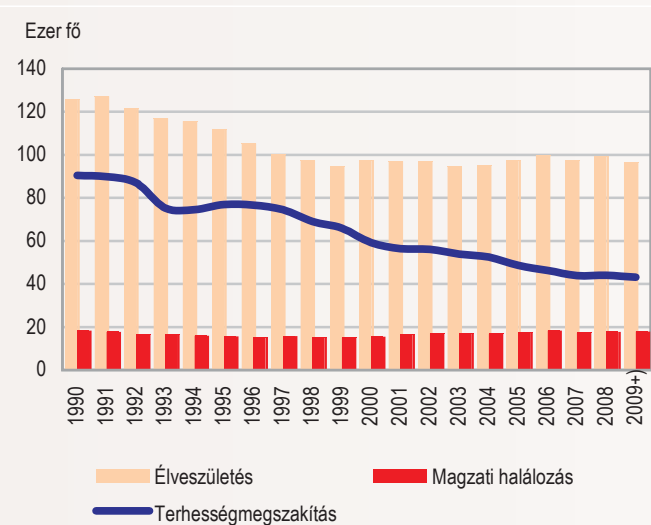
Éves születések az anya családi állapota szerint

A 2009. évi termékenységi szint mellett száz nő az élete folyamán 133 gyermeket hozna világra, mérsékelten kevesebbet a 2008. évi 135-höz képest. Ez további távolodást jelent az egyszerű reprodukció biztosításához átlagosan szükséges 210-es gyermekszámtól. A bruttó reprodukciós együttható értéke 0,645 volt, azaz a 2009. évi termékenységi szint mellett ezer nő az élete folyamán 645 leánygyermeknek adna életet, így a felnövekvő gyermekgenerációk létszáma több mint egyharmaddal maradna el a szülői nemzedékek létszámától.

A szülészeti események alakulása

6. ábra

+) Előzetes, részben becscült adatok.

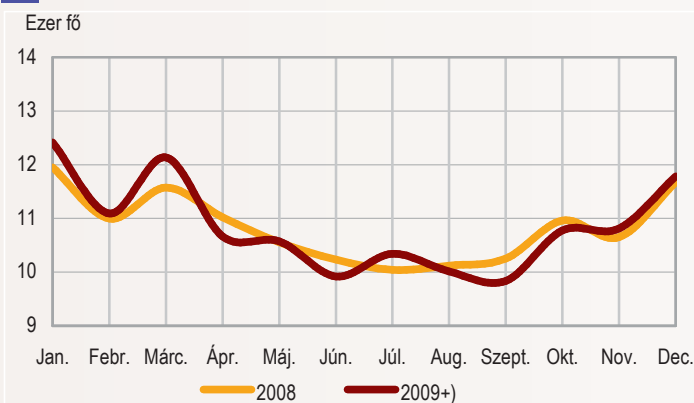
A terhességmegszakítások gyakoriságának csökkenő irányzata – eltekintve a 2008. évtől – folytatódott. A születésszám csökkenésével együtt alacsonyabb lett a művi vetélések száma is. A 2009. évi 43 200 beavatkozás csaknem 900-zal, azaz 2,0 százalékkal kevesebb, mint egy évvel korábban. A csökkenés alapvetően a 20–39 éves nők abortuszának alacsonyabb gyakoriságára vezethető vissza, mivel a tizenéveseknél kismértékben emelkedett, a 40 évnél idősebb nők körében pedig változatlan maradt a művi vetélések rátája. Mivel a születésszám visszaesésének mértéke meghaladta a művi vetélésekét, 2009-ben ezer élveszületésre 448 terhességmegszakítás jutott, szemben a 2008. évi 445-tel.

Halálozás

A halálozások száma az 1990-es évek elejétől ingadozásokkal tarkított, de alapvetően ereszkedő trendet követ. Az 1993-as, 150 000-et meghaladó adat hosszú évtizedek óta a legmagasabb volt. Innen indult meg a csökkenés, gyakran megszakítva egy-egy emelkedést hozó évvel. Ilyen volt 2009 is, amikor 130 350 halálozás történt, 323-mal, azaz 0,2 százalékkal több, mint egy évvel korábban.

7. ábra

A halálozások száma havonta

+) Előzetes, részben becscült adatok.

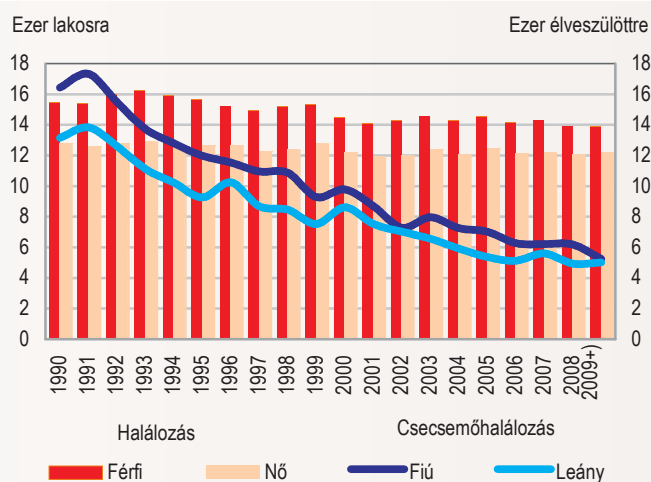
A halálozások száma az év során egyenetlenül alakult, az első negyedévben 3,2 százalékkal meghaladta az előző évi, augusztus és október között vi-

szont alatta maradt annak. A novemberi és decemberi halálozás ismét 1,2 százalékkal magasabb volt, mint az előző évben. A halálozások szezonális ingadozásában szerepet játszhat a periodikusan visszatérő influenzajárvány és a nyári tartós hőség.

2009-ben ezer lakosra 13,0 halálozás jutott; nemenként differenciálva: a férfiaknál 13,9, a nőknél 12,2. Az előző évhez viszonyítva a férfiak esetében nem változott, a nőkre nézve 0,1 ezrelépponttal emelkedett ez a mutató. A halálozások életkor szerinti alakulásában jelentős eltérések vannak. Az 50 évesnél fiatalabb férfiak valamennyi korcsoportjában javult a halandóság az előző évhez képest, leginkább a középkorú, 40–49 éves férfiak körében, 7–8 százalékkal. Az ennél idősebb férfikorosztályok mortalitása hol csökkent, hol emelkedett. A nők esetében még változatosabb a kép. Az 50 év alatti korosztályok közül a leánycsecsemők mellett a 35–39 évesek halandósága emelkedett, minden más korosztályban csökkenés mutatkozott. Az 50 év feletti nők halálozásának gyakorisága szintén váltakozva kismértékben csökkent vagy emelkedett. Figyelmet érdemel a leánycsecsemők halandóságának emelkedése, miközben a fiúké jelentősen, mintegy 15 százalékkal lett alacsonyabb. Ennek megfelelően a nemek közötti különbségek számottevően mérséklődtek. 2009-ben tízezer újszülött fiúgyermek közül 52, a leánygyermekek közül 50 hunyt el 1 éves kora előtt. A csecsemőhalandóság mindkét nemre számított értéke 5,1 ezrelék volt, ami az eddig mért legalacsonyabb érték.

8. ábra

Halálozási és csecsemőhalálozási arány nemek szerint

+) Előzetes, részben becscült adatok.

A halandóság nemek szerinti eltérő alakulása következtében a 2009. évi halálozási többlet teljes egészében a nőknél jelentkezett, miközben az elhunyt férfiak száma kismértékben csökkent.

A várható élettartam nemek szerinti különbsége okozza azt a jelenséget, hogy az elhunyt férfiak többsége, 54 százaléka házasságban élt halála előtt, az elhunyt nők között viszont az özvegy családi állapotúak részaránya volt a legmagasabb, 63 százalékos. 2009-ben elsősorban az özvegy nőknél jelentkezik halálozási többlet, a nőtlen és hajadon családi állapotú elhunytak száma viszont kismértékben csökkent.

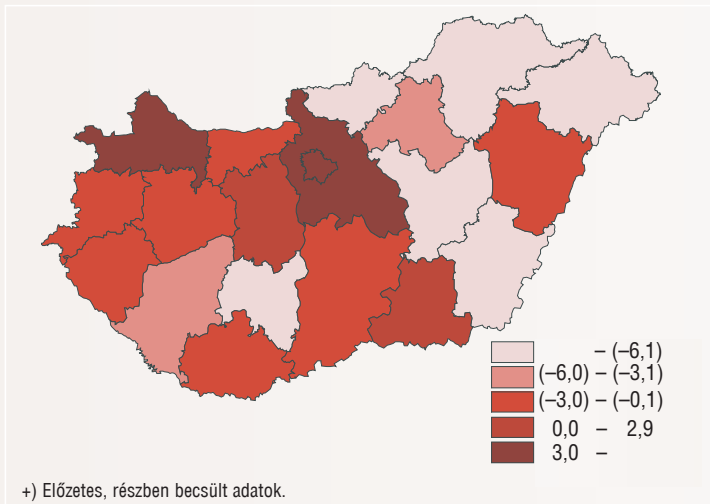
Belföldi és nemzetközi vándorlás

A belföldi vándorlás iránya és mértéke lényegesen módosíthatja egy adott terület népességének a születések és halálozások által meghatározott lélekszámát. Az előző évekhez képest tovább mérséklődött a lakosság országon belüli területi mobilitása. 2009-ben 222 ezren változtattak állandó és 163 ezren ideiglenes lakóhelyet. Az állandó belföldi vándorlások száma

mintegy 20 ezerrel, azaz 8,4 százalékkal csökkent, az ideiglenes vándorlásoké ezzel szemben 8 ezerrel, közel 5 százalékkal emelkedett az előző évhez képest. A településtípusok közötti mobilitásban a vándorlás jellege szerint ellentétes irányú változások figyelhetők meg. Budapesten 2008-hoz képest mérséklődött az állandó vándorlások negatív egyenlege, miközben az ideiglenes vándorlás többlete 10 ezerre nőtt, így a főváros teljes vándorlási mérlege 2009-ben is pozitív egyenleget mutatott, a lakosság lélekszámát mintegy 9 ezer fővel növelve. A többi városban a belföldi vándorlásból adódó növekmény együttesen 5 ezer főt tett ki, míg a községi lakosok lélekszáma – főleg az ideiglenes elvándorlások miatt – mintegy 15 ezerrel csökkent. 2009-ben a régiók közül Közép-Magyarország vándorlási többlete emelkedik ki, ezen kívül csak Nyugat-Dunántúl belföldi vándorlási egyenlege volt pozitív. A megyék közül a legvonzóbb Pest megye, továbbá Győr-Moson-Sopron és Fejér megye volt. A régiók közül a leggyengébb Észak-Magyarország és Észak-Alföld népességmegtartó ereje, ezeknek a régióknak a népességszáma a belföldi vándorlásból eredően 8,6 ezerrel, illetve 8,3 ezerrel csökkent. A legnagyobb vándorlási veszteséget a megyék közül Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, valamint Jász-Nagykun-Szolnok és Békés megye szenvedte el. A Dunától keletre egyedül Csongrád megyének volt pozitív belföldi vándorlási egyenlege.

9. ábra

Ezer lakosra jutó belföldi vándorlási különbség, 2009+)

A fentebb vázolt képet tovább módosítja, illetve árnyalja a nemzetközi vándorlás, mivel egyes területeken enyhíteni tudja a természetes fogyásból és a belföldi elvándorlásból adódó veszteségeket. 2009-ben az ország valamennyi régiójában pozitív volt a nemzetközi vándorlás egyenlege. E téren is kiemelkedik a főváros, ahol a külföldi bevándorlók jelentős hányada él. Pest megye népességét is egyre növekvő mértékben gyarapítja a nemzetközi vándorlás. Emellett az észak- és dél-alföldi, valamint a közép- és nyugat-dunántúli régió számít még vonzó területnek.

A Magyarországon érvényes engedéllyel huzamosan itt tartózkodó külföldiek száma 2010. január 1-jén 194 ezer fő volt, 5,2 százalékkal haladta meg az egy évvel korábbit. A külföldi állampolgárok jelenleg az ország népességének 1,9 százalékát teszik ki. Túlnyomó többségük Európából, ezen belül Romániából, Ukrajnából, Szerbiából és Németországból érkezett.

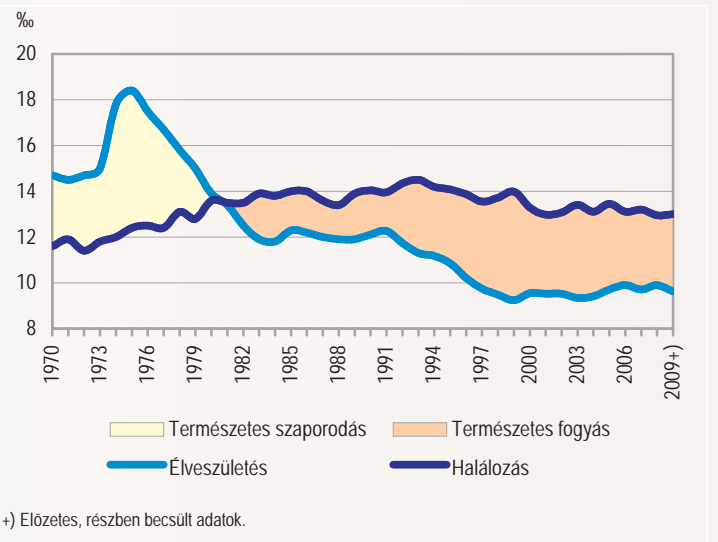
A külföldiek 43 százaléka Budapesten, 37 százaléka a fővároson kívüli városokban, 20 százaléka pedig községekben él. A bevándorlók korösszetétele fiatalabb, mint a honos népességé. Mindkét nem esetében a 20–39 éves korosztályok dominálnak, arányuk közel 50 százalékos volt a Magyarországon tartózkodó külföldiek körében.

Természetes és tényleges szaporodás, fogyás

2010. január 1-jén az ország lakosságának lélekszáma 10 013 ezer fő volt, 18 ezerrel kevesebb, mint egy évvel korábban. A természetes fogyás 29 éve folyamatos. 2009-ben a születések csökkenő és a halálozások emelkedő száma miatt a természetes fogyás üteme gyorsult. A halálozások száma 33 900 fővel haladta meg a születéseket, a két fő népmozgalmi esemény eredőjeként ennyivel apadt a lakosság létszáma. A népességszám tényleges fogyását azonban fékezte a nemzetközi vándorlás pozitív egyenlege, az ebből adódó nyereség 2009-ben 15 900 főre becsülhető.

10. ábra

Ezer lakosra jutó élveszületés és halálozás

A halálozások száma az ország valamennyi régiójában és megyéjében meghaladja a születéseket. Az ebből következő természetes fogyás mértéke azonban különböző. Ezer lakosra vonatkoztatva a dél-alföldi és a dél-dunántúli régióban a legmagasabb, a közép-magyarországi és az észak-alföldi régióban pedig a legalacsonyabb a természetes fogyás. Az egyes megyéket tekintve az országos átlagnál jelentősen gyorsabb ez a folyamat Békés, Nógrád és Somogy megyében, az átlagosnál alacsonyabb ezer lakosra jutó születés és magasabb halálozás következtében. Pest és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében viszont - főleg az országosnál fiatalabb korösszetételből adódóan - viszonylagosan magas a születési és alacsony a halálozási arány, ebből eredően a legkisebb a természetes fogyás mértéke.

2009-ben az országnak csak három olyan nagyobb területi egysége volt, ahol a belföldi és a nemzetközi vándorlásnak köszönhetően a lakosság lélekszáma ténylegesen gyarapodott; ezek: a közép-magyarországi régiót alkotó Budapest és Pest megye, valamint Győr-Moson-Sopron megye.

További információk, adatok (linkek):

[További táblázatok](#) [stADAT-táblák](#) [Módszertan](#)

Elérhetőségek:

Gabriella.Geczy@ksh.hu Telefon: (+36-1) 345-6558 Ferenc.Kamaras@ksh.hu Telefon: (+36-1) 345-6565
[Információs szolgálat](#) Telefon: (+36-1) 345-6789